

Кульчицька Н. О.,

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

КЛАСИФІКАЦІЯ АНТОНІМІЧНИХ ПАР У АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ЗА ОЗНАКОЮ АСИМЕТРІЇ (НА МАТЕРІАЛІ БІБЛІЙНИХ СТИЛІСТИЧНИХ ПРИЙОМІВ КОНТРАСТУ)

У статті досліджуються типи асиметрії слів у антонімічних парах англійської мови та висловлюється думка про те, що динаміка мови є асиметрією.

Ключові слова: асиметрія, антонімічні пари, динаміка мови.

The article highlights the types of the word asymmetry in the English antonymous pairs and confirms that the asymmetry is the language dynamics.

Key words: asymmetry, antonymous pairs, language dynamics.

Сучасна наука в цілому є наукою інтегративною і враховує обов'язкову взаємодію різних її галузей, як між собою, так і усередині кожної з них. Так і сучасна лінгвістика взаємодіє з іншими галузями науки, наприклад, з філософією, психологією, математикою тощо, а також інтегрує різні свої частини. **Метою** статті є розгляд асиметрії як лінгвістичного явища в антонімічних парах. Антонімія як предмет дослідження є дотепер не вивченою проблемою. Існує багато робіт з проблеми антонімів як у загальному мовознавстві (а саме роботи Л. А. Введенської, М. Р. Львова, Д. Ю. Апресяна, Л. А. Новікова тощо), так і в дослідженні англійських антонімів (В. Н. Комісаров, С. Ф. Леонтьєва). Єдиним на пострадянському просторі залишається словник антонімів англійської мови за редакцією В. Н. Комісарова [3], який було укладено в 60-х роках минулого сторіччя. Для правильного укладання нового словника антонімів англійської мови потрібно визначити, які слова вважатимуся антонімічними парами і чи всі антонімічні пари є симетричними.

Симетрія визначається як “домірність, пропорційність частин чогонебудь, розташованих з обох сторін від середини, центру” [4, с. 707]. Поняття симетрії характерно, у першу чергу, для математики. Саме з математики воно було запозичене в інші науки: в архітектуру, образотворче мистецтво, медицину, психологію і лінгвістику. Існує думка, що симетрія представляє неживу природу, тому що є явищем статичним, а асиметрія – це життя, тому що вона представляє різноманіття форм того самого явища. Це характерно для будь-якої науки. Фізик Л. Пастер ще в 19 столітті стверджував, що життя, яким воно з'являється перед нами, є функцією асиметрії Всесвіту [5].

Симетрія й асиметрія в лінгвістиці можуть бути присутнім у грама-тичних конструкціях, у стилістичних прийомах, у семантиці мови. Нас цікавить вивчення феномена антонімії через призму поняття симетрії й асиметрії. Поняття симетричності і точності антонімів не є ідентичними. Наприклад, у парах точних афіксальних антонімів типу: “fortune – misfortune”, “just – unjust” є присутнім морфемна асиметрія. Досліджений корпус матеріалу дає можливість виділити такі типи асиметрії:

1) Морфемна (структурна) асиметрія антонімів. До цього типу асиметрії відносяться:

– всі афіксальні антоніми, що різняться наявністю і відсутністю негативного суфікса. Саме цей суфікс і створює морфемну асиметрію. Наприклад, до таких антонімічних пар належать прикметники: *wise – unwise, clean – unclean*; іменники: *obedience – disobedience, righteousness – unrighteousness*; дієслова: *like – dislike* тощо. Спираючись на математику і філософію, ми не можемо не згадати поняття “золотої перетину” чи золотого пропорції. Це домірність частин у співвідношенні: $(1+\sqrt{5}) / 2$ чи $1,618 / 1$, що характеризує симетричне взаємовідношення двох нерівних розмірів. Можливим є застосування золотого пропорції для афіксальних антонімічних пар, але без числових співвідношень. Н. А. Заренков говорить, що “основа рівноспіввідносності (чисел) є у тім, що всі числа складаються з одиниць. Рівноспіввідносності явно немає в мові слів. Багато сполучень безглузді, хоча зовні походять на синтаксично правильно побудовані фрази, речення, тексти, мови. Відсутність рівноспіввідносності, напевно, пояснюється відсутністю універсальної одиниці смислу” [2]. Тому не можна обчислити співвідношення пари слів у числовому виразі, але можна припустити, що саме афіксальні антоніми є гармонічним сполученням в антонімічній нерівності;

– кореневі антоніми, як точні, так і неточні. У таких випадках в антонімічній парі в одному з антонімів спостерігається наявність суфікса (-ness, -ous, -ful тощо) чи іншої службової морфеми, якої немає в іншому антонімі антонімічної пари. Наприклад, у парі неточних контекстуальних антонімів *knowledge – foolishness* прикметник *foolishness* має суфікс -ness, якого немає в прикметника *knowledge*; у парі точних антонімів *straight – crooked*, прикметник *crooked* має закінчення *ed*, якого немає у прикметника *straight*. Але подібні службові морфеми не є негативним маркером антонімічних пар. Тому вони не можуть створювати гармонію нерівних розмірів. Іноді асиметрія досягається за рахунок наявності в словах неідентичних префіксів, суфіксів або закінчень. Так у реченні: *The truthful lip shall be established forever, but a lying tongue is but for a moment* [Proverbs 12:19], де протиставляються прикметники *truthful* і *lying*, асиметрія спостерігається через суфікс *ful* і закінчення *ing*. До корневих антонімів ми також віднесли проміжний тип афіксально-корневих неточ-

них антонімічних пар. У матеріалі нашого дослідження зустрічаються такі афіксально-кореневі антонімічні пари: *righteous – ungodly, upright – unfaithful, saints – unrighteous*. До кожного слова з негативним афіксом можна підібрати однокореневий точний антонім без негативного афікса: *ungodly – godly, unfaithful – faithful, unrighteous – righteous*.

2) Граматична асиметрія антонімів. До цього типу асиметрії належать пари антонімів, що складаються зі слів різних частин мови. Помилковим є твердження, що антоніми однієї антонімічної пари мають належати тієї самої частини мови. У матеріалі нашого дослідження часто протиставляються слова, що належать саме до різних частин мови. Зустрічаються також протиставлення окремого слова і словосполучення. Найбільш частотним у цьому типі асиметрії є вживання:

– субстантивованого прикметника з конструкцією “прикметник + іменник”. Наприклад: *When the righteous are in authority, the people rejoice; but when a wicked man rules, the people groan* [Proverbs 29:2]. У цьому реченні прикметник *righteous* протиставляється прикметнику *wicked* у словосполученні іменника з прикметником *a wicked man*. Прикметник *righteous* є субстантивованим, тому що виступає в ролі підмета і вживається з артиклем. Прикметники *righteous – wicked* як антонімічна пара дуже часто зустрічаються в Біблії, як у морфологічній асиметрії, так і в симетричних конструкціях. У морфологічній симетрії обидва прикметники будуть або субстантивовані (наприклад: *The mouth of the righteous is a well of life, But violence covers the mouth of the wicked* [Proverbs 13:5]), або будуть уживатися разом з іменниками (наприклад: *A righteous man hates lying, But a wicked man is loathsome and come to shame* [Proverbs 10:11]). У цьому вживанні потрібно звернути увагу на те, що субстантивованій прикметник протиставляється не всьому словосполученню, а тільки прикметнику, що входить до складу цього сполучення;

– іменника зі сполученням прикметника й іменника. При цьому якщо у вищеописаному прикладі протиставлення будувалося на антонімії прикметників, то у випадку з іменниками протиставляється іменник стосовно всього словосполучення. Наприклад, у реченні: *He will stand before kings; He will not stand before unknown men* [Proverbs 22:29], іменник *kings* протиставлено саме сполученню іменника з прикметником *unknown men*, а не окремо тільки іменнику або тільки прикметнику. Якщо забрати одне зі слів словосполучення, протиставлення зникає;

– субстантивованого прикметника з іменником. Наприклад, у реченні: *In the mouth of a fool is a rod of pride, But the lips of the wise will preserve them* [Proverbs 15:2], іменник *fool* є точним антонімом до субстантивованого прикметника *the wise*. Пари антонімів, де сполучаються субстантивованій прикметник з іменником, звичайно належать до контекстуальних антонімів. Наприклад, у реченні: *But the wealth of the sinner is stored*

up for the righteous [Proverbs 13:22], іменник *sinner* і субстантивований прикметник *righteous* є контекстуальними антонімами;

– іменника або субстантивованого прикметника з конструкцією *he who does something*. У таких випадках іменник або субстантивований прикметник протиставляється додатку дієслівної частини конструкції. Наприклад, у реченні: *The way of the wicked is an abomination to the Lord, But He loves him who follows righteousness* [Proverbs 15:2], прикметник *wicked* протиставлено іменнику *righteousness* у конструкції *he who follows righteousness*. А в реченні: *He who pleases God shall escape from her, but the sinner shall be trapped by her* [Ecclesiastes 7:26], протиставляються іменник *sinner* і словосполучення *please God* у конструкції *he who pleases God*. Прикладів цієї конструкції з протиставленнями в антонімічних парах можна навести дуже багато.

3) Логічна асиметрія. Ю. Д. Апресян на матеріалі російської мови говорить про семантичну асиметричність антонімів [1, с. 302], що найбільш наближена до логічної асиметрії. Але семантична асиметричність антонімічних пар є лише частиною логічної асиметрії. До типу логічної асиметрії належать такі види пар антонімів:

– пари антонімів, протиставлення в яких відбувається під час логічного порівняння. Таку асиметрію ми назвемо оцінною асиметрією. Формальним маркером оцінної асиметрії є слова, що мають оцінне значення. До таких слів належать, наприклад, прислівник *better* і дієслово *to excel*. Оцінна асиметрія може бути присутньою як у точних, так і не в точних антонімічних парах. Наприклад, у реченні: *Sorrow is better than laughter, for by a sad countenance the heart is made better* [Ecclesiastes 7:3], іменник *sorrow* є точним антонімом до іменника *laughter*. А в реченні: *The patient in spirit is better than the proud in spirit* [Ecclesiastes 7:8], субстантивовані прикметники *the patient* і *the proud* є контекстуальними антонімами. І в першому, і в другому прикладі спостерігається оцінна асиметрія в значенні слів, тому що при явній градації ми не знаємо, чи є ці слова крайніми членами градуальних опозицій. Оцінна асиметрія є суб'єктивно-контекстуальною, тому що оцінка може виражатися тільки за допомогою контексту.

– асиметричні члени градуальних опозицій. Ця група асиметричних антонімічних пар в масиві дослідженого матеріалу незначна. Можна навести такий приклад з іменниками як: *He who is slow to wrath has great understanding, But he who is impulsive exalts folly* [Proverbs 14:29], де протиставляються слова *understanding* і *folly*. Іменник *understanding* у сполученні з прикметником *great* є крайнім членом градуального ряду, що виглядає як: *great understanding – understanding – folly – great folly*. Іменник *folly* не є крайнім членом градуального ряду, і тому виникає логічна асиметрія. Таку ж асиметрію ми спостерігаємо в реченні: *Therefore let no one*

boast in men. For all things are yours: whether Paul or Apollos or Cephas, or the world or life or death, or things present or things to come; all are yours [1 Corinthians 3:21-22], де словосполучення *things present* протиставлено словосполученню *things to come*. Це протиставлення буде асиметричним, на відміну від протиставлення в реченні: *There is no remembrance of former things, Nor will there be any remembrance of things that are to come* *By those who will come after* [Ecclesiastes 1:11], де словосполучення *former things* і *things that are to come* є крайніми членами градуального ряду;

– квазіантоніми, контекстуальні антоніми. Це найбільш велика група асиметричних антонімічних пар. Під час розгляду квазіантонімів і контекстуальних антонімів виникає питання що вважати, а що не вважати антонімічною парою, тому що не є можливим довести, які слова протиставлені за змістом, а які – ні. Ми виходимо з твердження, що антонімічною парою є слова, які, окрім явного протиставлення, вживаються в стилістичних прийомах контрасту. Саме в зв'язку з цим виникає питання про контекстуальні антоніми. Наприклад, у реченні: *For there is not a just man on earth who does good And does not sin* [Ecclesiastes 7:20] в стилістичному прийомі акротеза протиставляються іменники *good* і *sin*. У цьому реченні ці слова будуть контекстуальними антонімами, у чому і виражається їх асиметричність.

Потрібно відзначити, що в антонімічних парах може сполучатися одразу кілька типів асиметрії. Відзначаються сполучення як підтипів асиметрії, так і її типів. Так, у структурній асиметрії іноді спостерігається вживання негативного афікса, і, у той самий час, суфікса, що не є формальним маркером заперечення. Наприклад, у реченні: *For the Lord knows the way of the righteous, But the way to the ungodly shall perish* [Psalm 1:6], антонімами є субстантивовані прикметники *the righteous* і *the ungodly*. У цьому прикладі спостерігається структурна асиметрія антонімів за двома її підтипами: з одного боку існує афіксальна асиметрія заперечення, а з іншого – ці антоніми у своєю структурою розрізняються суфіксами. Структурна асиметрія антонімів може сполучатися також із граматичною асиметрією. Наприклад, у парах антонімів: *the ungodly – a righteous man, life – rottenness*. Є також пари, що сполучають структурну і логічну асиметрію. Так, у реченні: *Then I saw that wisdom excels folly As light excels darkness* [Ecclesiastes 2:13], у морфемній асиметрії кореневих антонімів *light* і *darkness*, є також оцінна асиметрія, що реалізується за допомогою дієслова *to excel*. Граматична асиметрія також може сполучатися з логічною асиметрією. Наприклад, у реченні: *Scoffers set a city aflame, But wise men turn away wrath* [Proverbs 29:8], іменник *scoffers* і сполучення іменника з прикметником *wise men* є контекстуальними антонімами. Існують також приклади сполучення в антонімічних парах усіх типів асиметрії. Так, у реченні: *Dare any of you, having a matter against another, go*

to law before the unrighteous, and not before the saints? [1Corinthians 6:1], у ролі антонімів виступають субстантивований прикметник *unrighteous* і іменник *saints*, що є асиметричними членами одного градуального ряду й у той самий час структурно асиметричними антонімами.

Усі типи асиметрії можуть бути застосовані і для класифікації явищ симетрії, окрім морфемної афіксальної асиметрії, що також належать до типу логічної симетрії. Питання асиметрії антонімічних пар тісно пов'язане з двома іншими проблемами: з проблемою точних і неточних антонімів і з проблемою сполучуваності в антонімічних парах. Ці проблеми можуть служити матеріалом для подальших лінгвістичних досліджень.

Література:

1. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика. – В кн.: Апресян Ю. Д. Избранные труды. – Т. 1. – М., 1995. – 472 с.
2. Заренков Н. А. Слово, число и семиотическая теория жизни. – М., 1999. – <http://fadr.msu.ru/wordandnumber>.
3. Комиссаров В. Н. Словарь антонимов современного английского языка. – М.: Международные отношения, 1964. – 288 с.
4. Ожегов С. И. Словарь русского языка. Изд. четвертое, исправленное и дополненное. – М.: Гос. издательство иностранных и русских словарей, 1960. – 900 с.
5. Пастер Л. Избранные труды. – Т. 1 – М., 1960. – 549 с.
6. Holy Bible. New King's James Version.